

Válság — de merre? A „kis BAM” A rák megelőzése

A fenti ravasz kérdést *Ilyés Gyula* tette föl nemrég egyik nyilatkozatában. A magyar regény válságűneitei felől faggatózó irodalom-történésznek rögtönzött szófejtéssel is szolgált Ilyés. „Válság” szavunk ugyanis valójában azt jelenti, hogy valami átvált, változik, más lesz. Nyelvtudó őseink számára a „válság” még nem föltétlenül volt komor kicsengésű. Jutottak például eszébe *A hetvenes évek magyar irodalmáról* című, *Agárdi Péter* által szerkesztett kötet olvasása közben. Mert hiszen már az első legelső mondata is azt kérdezi, hogy válságban van-e irodalmunk az utóbbi évtizedben? Sokféle véleményt sorakoztat föl a szerkesztő ebben a kötetben, de még a legsötétebb vélekedés mögött is ott érezük a reményt: amire irodalmunk átvált, azt nem az ellopodás, a pangás jellemzi majd.

Ha lehet tallózó folyóirat (a *Látóhatár*), akkor tallózó kötet is kiadható — így gondolkodhatott *Agárdi Péter*. Összegyűjtötte hát azokat a vegyes műfajú írásokat (tanulmányokat, cikkeket, interjúkat stb.), melyek a legérdekesebb elemzéseket, értékeléseket, vitákat tartalmazták a hetvenes évekbeli irodalmunkról. *Agárdi Péter* nem zárja ki az erősen megkérdőjelezhető nézeteket sem, az eltérő vélemények ütköztetése így segíti egy majdani szintézis kialakítását.

Ma már nyilvánvaló, hogy a hetvenes éveknek nevezett irodalomtörténeti periódusok szempontból különbözik az előző évtizedtől. (Itt jegyezzük meg, hogy a váltás nem 1971-ben kezdődött, s annak ellenére, hogy a hetvenes évek napirtól kezdődtek ugyan, egyszóval semmi jel nem mutat arra, hogy a nyolcvanas évek valami gyökeresen újat hoznak az irodalomban.) Ezt a másságot nem is vitatja senki. Annál több vita van a különböző jellegű (pozitív vagy negatív voltát) illetően. *Szabolcsi Miklós* már 1968-ban a próza hanyatlására figyelmeztetett, s az „igazi magyar történet” megírását sürgette. *Joggal* tette szövé, hogy túl sok az olyan író, aki egy-két nagy mű megírása után kiüti, elhallgat. (Az írók közül a *Parázna* szobrociaként jelentkező *Cseres Tibor* kivételével ezt a tételt azóta sem módosították senki.) A hetvenes évek prózájának lendületét hiányolja *Béládi Miklós* is. *Benjámin László* viszont éppen a mai magyar prózának „egy leszártult költészetével” szembeni előretöréséről beszél. Sztereotipiként tér vissza a kötetben az a vélemény, mely — irodalomtörténeti példákat is fölsoveve — a következőt próbálja bizonyítani: a kép ugyan aggasztó, de hát irodalmunkban már számtalanszor volt hasonló helyzet, sőt, nemegyszer éppen akkor emlegettek hullámvölgyet, amikor — mai szemmel nézve — a valóságban aranykor volt. (Nemeth László például a harmincas évek elején a magyar regény „menetetlen elpocsolyásodásáról” ír. Pedig — néhány nevet említve csupán — *Móricz Krúdy*, *Karinthy* élt és alkotott akkor.) Azoknak is igazuk van, akik a társadalmi valóság lényeges különbségeiből indulnak ki. A körülmények megváltoztak, az eredmények, a főbb mozgási tendenciák nem olyan látványosan mutatkoznak. *Sánta Ferenc*, *Cseres Tibor*, *Fejes Endre* művei remekül ragadták meg annak idején (*Agárdi Péter* kifejezését kölcsönözve) a társadalom „makromozgását”. Újabban viszont a „mikromozgásra” kell figyelni, s ez nagyon sok író megoldhatatlannak tűnő probléma elé állít. Hiba lenne azonban e periódus eredményeit elhallgatni. *Hiszen*

csak az elmúlt években is olyan csúcsteljesítmények születtek, mint *Ilyés Gyula* memoárregénye, a *Beatrice apródjai*, *Csoóri Sándor* esszékötetete, a *Nomad napló* és *Sütő András* drámatrilógiája.

Agárdi Péter szerkesztői jegyzetében idézi *Darvas József* 1972-ben papírra vetett sorait: „Irodalmunk realista... szocialista elkötelezettségű törekvései az utóbbi években meglehetősen hátrébe szorultak és elerőtlenedtek”. A gyűjtemény szerzői közül többen is szöve teszik a privatizáló irodalom, az ironikus, kívülálló írói magatartás veszélyeit. *Király István* már az irodalom „fegyverletételét” emlegeti, s a népből, nemzetből gondolkodás *Veres Péter*-i eszményét elvető ezoterizmust és ontologizálást, valamint az anarchista lázadást, a valóságától elszakadó „absztrakttel jességgvágyat” ostromozza. *Béládi Miklós* visszatekint a valóságábrázoló irodalom, a realizmus defenzívába szorult. A könnyebb, a veszélytelenebb (és haszontalanabb) mintha gyorsabban kapná meg a zöld jelzést. Ezért is olvastam nem kis megdöbbenéssel *Szilágyi Ákos* (egyébként okos és invenciózus) tanulmányát. *Szilágyi* ugyanis a legújabb magyar író olyan jelentős képviselőinek, mint *Utassy József*-nek, *Kiss Benedek*-nek, *Kovács István*-nak a nyíltan elkötelezett (ha úgy tetszik közéleti) írást tartalmazó és formai korszerűtlenességgel vádolja, *Oravecz Imre*, *Petri György* és *Tandori Dezső* verseit ugyanakkor „a nemzeti kultúra kelléktárából kitorló, eredeti és tökéletesen megformált” alkotásoknak minősíti. Gondolom, nem szükséges bizonygatni ennek az egyszerűsítő, az egyik értéket a másikkal szemben kijátszó módszernek a ve-

szélyességét. Szorosan összefügg ezzel a kérdéssel a mostanában oly gyakran emlegetett történetiség, történeti érdeklődés. Nem a jelen gondjaitól menekülő búsmagyarokdásról van itt szó, hanem — miként *Tóth Dezső* mondja — társadalmunk „új, szocialista tartalmú nemzeti önismeretigényéről”. (Más kérdés, hogy ez a történelmi kíváncsisággal való szembenézéssel ellentmondásokkal is együtt járhat.)

„Nem engedhetjük meg, hogy a színvonalalanságot nálunk a közösség pénzéből honorálják” — mondta egyik előadásában *Aczél György*. *Kádár János* kongresszusi előadói beszédében is elhangzott: „Ne kapjanak teret alacsony színvonalú, a jó ízlést, a szocialista életfelfogást sértő művek, törekvések.” *Agárdi Péter* gyűjteményében számos írás foglalkozik a minőség kérdésével. *Domokos Mátyás* a magyar „versírógépet” leplezi le, *Pándi Pál* a kritika felelősségét hangoztatja. *Pándi* szerint a dilettánsokat — minden álhumánus szempontra — mellőzve — el kell tanácsolni a pályáról, mert „egy harmincon túli dilettáns — ha egyszer már kritikus vagy művészársi biztatást is kapott! — csak kínos helyettkébe bonyolódva tudja fenntartani magát; egy negyvenen túli, pályán maradt műkedvelő pedig kapkod pártához, istenhez, klikkhez, tekintélyekhez, csak hogy valamiféle visszajelzést kapjon az értékkép, amelyet önmagában önmagáról kialakított.”

A felszabadulás utáni magyar irodalom története című kézikönyv megjelenéséig (sőt, azután is) minden bizonyonnyal nélkülözhetetlen lesz ez a *Kossuth Könyvkiadó* új sorozatában (*Vélemények/viták*) megjelent válogatás a mai magyar irodalomban tájékozódni kívánók számára.

Olasz Sándor

A tervek szerint ebben az évben fejezik be a *Havanát* *Santiago de Cubával* összekötő vasútvonal rekonstrukcióját. Jó ütemben halad a munka, a vasútépítők most adják át a forgalomnak egy 545 kilométeres szakaszt, az év folyamán még 280 kilométernyi szakaszon kell lefektetni a vágányokat.

A kubaiak ezt az országot nyugatról keletre átszelő vasútvonalat a „kis BAM”-nak becézik. Üzembe helyezésével jelentősen megnövekszik az utasforgalom és a teherszállítás. A vasútvonal, amely gyakorlatilag összehangolja az ország majdnem összes ipari és mezőgazdasági központját, jelentős szerepet tölt majd be Kuba gazdasági életében.

Az NDK Tudományos Akadémiájának orvosprofesszorai nemrég adták közre húszéves rákkutatási tapasztalataikat, eredményeiket. Szerintük a gyógyulás lehetőségét nagyban befolyásolja a megelőző szűrővizsgálatok széles körű alkalmazása, és ahol lehetséges, az ún. radikális műtét, amire mellrák és tüdőrák esetében számos példa van.

A tudósok szerint a korai felismerés tényének nem szenteltek nemzetközi méretben kellő figyelmet, pedig ez és a megfelelő kezelés a gyógyulást, az élet meghosszabbodását jelentheti.

A figyelemre méltó adatok között szerepel, hogy az életkor előrehaladtával a megbetegedések arányszáma nő. Az NDK-ban tízezer negyvenéves nőtől 3-an, ugyanennyi hatvanöt évesből 12-en mellrákosak. Az esetleges elváltozások figyelemmel kísérése már 25 éves kortól szükséges, a 35-40 éves korosztálynál ajánlják a szűrővizsgálatot, a ritikus korcsoportoknál, a 45-50 éveseknél pedig évente, mammográfival együtt.

Valamennyi rákos megbetegedést tekintve vége a gyógyulási arányszám az NDK-ban jelenleg 30-35 százalék. (BUDAPRESS-ADN)

A jövő iskolájáért Egy kísérlet tapasztalataiból

A távlati iskolarendszer lehetséges változatának kidolgozására vállalkozott a szegedi *József Attila Tudományegyetem* pedagógiai intézete dr. *Ágoston György* egyetemi tanár vezetésével. A múlt év őze óta az országban több helyen — Szegeden, a *Déri Miksa Gépipari Szakközépiskola*, a *Radnóti Miklós* — és a Tiszaparti gimnázium bevonásával — a távlati iskolarendszer első szakaszának a kísérletezése folyik.

Mi ennek a — hangsúlyozzuk — jelentős pedagógiai kísérletnek a lényege, tartalma? A pszichológiai kutatások azt bizonyítják, hogy az egyéni képességek kialakulásának és megszilárdításának szakasza a 14-17 éves gyermek még nem tudja teljes biztonságban eldönteni, hogy az általános iskola elvégzése után hogyan alakítsa tovább életét. A kísérletnek tehát olyan tájékoztató, útbaigazító, irányulási (orientációs) rendszert kell kialakítani, amely elősegíti az egyéni adottságok jobb megismerését, megszilárdítását, és megbízható segítséget nyújt a tanulóknak továbbtanulási irányuk vagy pályájuk megválasztásában. A távlati iskolarendszer kialakításának egyik lehetősége a gimnázium és a szakközépiskola első két évfolyamának

egyesítése, integrálása. A kísérlet hivatalos pedagógiai megnevezése: integrált középiskolai képzés. Ez annyit jelent, hogy a kísérletben részt vevő osztályok — gimnáziumban és szakközépiskolában is — az első két osztályban ugyanazon tankönyvekből ugyanazon tantárgyakat tanulják. Közösek tehát a közismereti tárgyak is, és közösek az előbbieket kiegészítő műszaki alapismeretek (elektrotechnika, műszaki rajz, mechanika, gépelemek, valamint a műhelygyakorlatok). A kísérleti osztályok minden tanulója a tanév befejezése után háromhetes termelési gyakorlaton vesz részt. Így a megfelelő orientáció után a tanulók csak a második év végén döntenek véglegesen arról, hogy adottságaik, képességeik alapján gimnáziumban vagy szakközépiskolában kívánják tanulmányaikat folytatni. Azok a gimnáziumba járó tanulók, akik a két év folyamán megkedvelték a szakközépiskolai képzést, átmehetnek ebbe az iskolába, és megfordítva: azok a szakközépiskolások, akik az elméleti tárgyakhoz jobban vonzódnak, átmehetnek a gimnáziumba. A két egységes középiskolai osztály tehát a tanulók képességei és érdeklődése ismeretében megbízható tanácsot adhat. Így az életpályát is sok tekintetben előtérbe választás a 14 éves korról a 16 éves életkorra tolódik ki.

Milyenek a közel egy év óta tartó kísérlet első szakaszának tapasztalatai? A kísérleti osztályokba beiratkozott tanulók jelentékeny részének még bizonytalanok voltak a pályaválasztási elkötelezések, vagy pedig nem álltak összhangban az 1-2 osztályban kibontakozó tényleges képességeikkel. Az orientációnak viszont éppen az volt a célja, hogy a tanulókat a képességeiknek megfelelő tanulmányok és életpálya felé fordítsa. (A kísérlet — mint minden új — iránti bizalmatlanságot nemegyszer értetlenség, régi beidegződések, hamis közhangulat és szülői előítéletek is akadályozták. Egyes szülők a kísérlettől gyermekeik „gimnazista pályafutását” féltették.) Kétsegűlen, hogy a kísérletben részt vevő tanulók — a velük párhuzamos osztályok tanulóihoz képest — nagyobb iskolai leköltöttséget vállaltak, hiszen a közismereti tárgyak követelményeinek a hét 5 napján kellett eleget tenniük, hogy a 6. napon a műszaki tárgyakkal ismerkedjenek. Kétféle iskolatípus követelményeire

Új belépő téleszttag családi pótléka

Ez év február 15-én lépett a termelőszövetkezetbe B. M. szegedi olvasónk. Azóta nem kap családi pótlékot. Érdeklődésére közölték vele, hogy az idén nem kaphat családi pótlékot, mert a termelőszövetkezetben a jogosultsághoz az előző évi teljesítmény szükséges. Olvasónk sérelmesnek tartja ezt, ezért érdeklődik, helyesen tájékoztatták-e, s ha nem, mit mond erről a jogszabály?

Olvasónk tájékoztatása nem helyes, annak ellenére, hogy a mezőgazdasági szövetkezet tagjának a családi pótlék az általános szabályok szerint valóban az előző naptári évben teljesített tízórás munkanapok számával arányosan jár. E szabályok szerint a teljes naptári évben az a tag jogosult családi pótléka, aki az előző naptári évben férfi a 120, nő pedig a 80 tízórás munkanapot ledolgozta. Akinek ennél kevesebb tízórás munkanap-

ja van, a naptári év első napjától annyi hónapra jogosult családi pótléka, ahány hónap a férfi tíz, a nő pedig hét tízórás munkanapot teljesített az előző naptári évben. A jogosultságnál mindig tízórás munkanapot kell figyelembe venni. Minden olyan munkamennyiséget, amelynek a mérése nem tízórás munkanappal történik, a ledolgozott órákat át kell számítani tízórás munkanapokra.

A termelőszövetkezetbe újonnan belépők azonban az előzőektől eltérő, kedvezőbb elbírálásban részesülnek. Az új tag a mezőgazdasági termelőszövetkezetbe való belépését követően hat hónapon át — függetlenül a teljesített tízórás munkanapok számától — jogosult családi pótléka. A hat hónapot a belépés napjától kell számítani. Ha azonban a belépés hónapjában a téleszttag más jogcímen alapuló biztosítása miatt jogosult családi pótléka, úgy a hat hónapot a be-

lépést követő hónap első napjától kell számítani. A hat hónap lejártá után a mezőgazdasági szövetkezeti tag a következő hat hónapon belül annyi hónapra jogosult családi pótléka, ahány hónap a férfi tíz, a nő pedig hét tízórás munkanapot teljesített az előző hat hónapban. Ezt a rendelkezést kell megfelelően alkalmazni mindaddig, amíg a szövetkezeti tagsági viszony teljes naptári éven át nem állott fenn. Abban az esetben, ha a mezőgazdasági szövetkezeti tagság már egy naptári éven át fennállott, a családi pótlékot a bevezetésben ismertett általános szabályok szerint kell megállapítani.

Levelében közölt adatok alapján olvasónk mint új belépő, jogosult családi pótléka. Azt tanácsoljuk, hogy keresse fel a termelőszövetkezet társadalombiztosítási ügyintézőjét és terjessze elő családi pótlék-igényét.

Dr. V. M. Dr. Máriaföldy Márton

Új kikötő a Fekete-tengeren

Az adzsalkai folyótorkolatnál (Odesszai terület) megkezdődtek a nagy merüléű óceánjáró hajók fogadására alkalmas Juzsnij kikötő építési munkálatai. A tervek szerint az új létesítmény nagy teljesítményű, vasérc és szén átrakására specializált komplexum lesz. A mély vízi kikötő felépítését a fekete-tengeri medence gyorsan növekvő áruforgalma teszi szükségessé. Az új kikötőben minden hajóállomás meghatározott áruanyag átrakására rendezkedik be. A modern technika gyakorlatilag felesleges teszi a dokkmunkások kézi erővel végzett munkáját. A hajóforgalom 1982-ben indul meg. (APN-KS)

